

Koncepce rozvoje knihoven

ANEB KAM SMĚŘUJÍ KNIHOVNY

Martin Krčál

VIKBA04 Metody knihovnické práce, podzim 2018

Koncepce rozvoje knihoven

- ❑ strategický dokument
- ❑ fungování knihoven
- ❑ cíle na určité období
- ❑ připravuje Ústřední knihovnická rada
- ❑ schvaluje vláda
- ❑ koncepce.knihovna.cz

3 koncepce

- 2004 – 2010
- 2011 – 2015
- 2017 – 2020 s výhledem do roku 2025

**2004-
2010**

**Koncepcie
rozvoje
knihoven**

Rovný přístup k informacím

- ❑ k publikovaným dokumentům a infozdrojům
- ❑ prostřednictvím knihovního systému
- ❑ zpřístupňování online
  - nutná změna legislativy (AZ, osiřelá díla, digitalizace)
- ❑ e-government
  - knihovny jako informační centra
  - aktivizace občanů, budování komunit v místech, zájem o veřejnou správu

Tvorba informační infrastruktury

- vzdělávání a výchovu uživatelů
- celoživotní vzdělávání
  - digital divide, jiné bariéry
- uspokojování kulturních zájmů občanů
- věda a výzkum
- zlepšit vybavení knihoven
  - prostory, ICT

Podpora a rozvoj jednotlivce

- ekonomické aktivity jednotlivce
- nezávislé rozhodování jednotlivce

Fondy a zdroje

- financování nákupu knihovních fondů
  - podfinancování
  - akviziční politiky
  - spolupráce při akvizici
- zlepšit přístup k EIZ
  - konzorcia, spolupráce
  - spolupráce s vydavateli a distributory – vyjednávání licencí
  - retrokatalogizace
  - souborné katalogy a infobrány

Ochrana kulturního dědictví

□ katalogizace

- zkvalitnit
- registrace šedé literatury
- podpořit vznik nových nástrojů
- trvalé uchovávání

□ koncepce trvalého uchovávání fondů a EIZ

- <http://www.ndk.cz/koncepce>
- i2010:digitální knihovny (2005/1194) – projekt Evropské komise – doporučení k digitalizaci kulturního dědictví
- pokračování digitalizace + zpřístupnění

**2011-
2015**

**Koncepcie
rozvoje
knihoven**

Koncepce 2011-2015

- ❑ prezentováno na Seči v září 2010
- ❑ proč ji potřebujeme???
  - změny ve společnosti, rozvoj ICT,...
  - potřebují lidé knihovny
  - jak to udělat, aby potřebovali?
  - konkurence internetu???
- ❑ spokojený čtenář
- ❑ 21 priorit

Pracovní skupiny

- ☐ Klient a služby (Řehák)
- ☐ Procesy a legislativa (Lhoták)
- ☐ Fondy (Svoboda)
- ☐ Financování (Richter)
- ☐ Pracovníci a jejich rozvoj (Houšková)

Hlavní témata

- ❑ knihovna jako komunitní centrum
- ❑ moderní a efektivní služby pro všechny
- ❑ „silný“ portál
  - počátek rozvoje CPK – Knihovny.cz

Hlavní témata

- digitalizace a uchování kulturního dědictví
  - podpora digitalizace na různých místech
    - ❖ NDK, regiony, oborové instituce, specializované projekty
  - koncepční řešení dlouhodobé ochrany elektronických dokumentů
  - trvalé uchování tradičních fondů
  - maximální zpřístupnění e-dokumentů
- dostupnost EIŽ
  - pro vědu a výzkum (VaV) po roce 2011
  - efektivní přístup k EIŽ pro veřejnost

Hlavní témata

- ❑ rozvoj lidských zdrojů v knihovnách
  - koncepce CŽV pro knihovnictví
  - potřeby praxe
- ❑ vzdělávání a podpora čtenářství
- ❑ optimalizace struktury grantů
- ❑ ovlivňovat legislativní změny
  - AZ, OOÚ, PV, KZ,...

Shrnutí cílů

- ❑ využití potenciálu systému knihoven
- ❑ nové služby
  - potřeba neustálé inovace
- ❑ nové metodiky a standardy
- ❑ tvorba komunit
- ❑ zapojení moderních ICT
- ❑ optimalizace grantů
- ❑ spolupráce

**2017-
2020**
s výhledem do
roku 2025

Koncepce rozvoje knihoven

**Dnes čerpáme z minulosti
a tvoříme budoucnost.**

České knihovny

- ❑ 6000 knihoven v ČR
- ❑ 40% dospělé populace, většina dětí a mládeže
- ❑ 72 mil. výpůjček
- ❑ 22 mil. návštěvníků

S

Strength

W

Weakness

O

Opportunity

T

Threat

Silné stránky

- ❑ garance svobodného přístupu k info
- ❑ poskytování nezávislých, veřejných služeb
- ❑ bezplatné služby rovným způsobem = všem bez rozdílu
- ❑ knihoven = spolehlivá, důvěryhodná a bezpečná institucí
- ❑ hustá síť knihoven + VKIS
- ❑ existující legislativa
- ❑ existence dlouhodobě budovaných, strukturovaných fondů

Silné stránky

- ❑ profesionální personál + jeho motivace ke vzdělávání
- ❑ vysoká úroveň standardizace procesů jako základ pro spolupráci budovaných systémů
- ❑ intenzivní digitalizace knihovných fondů na celostátní i regionální úrovni
- ❑ schopnost kvalifikovaně zpracovávat informace
- ❑ schopnost vzájemné spolupráce + zkušenosti se sdílením informačních zdrojů a služeb

Silné stránky

- ❑ systém koordinace a podpory VKIS obecních knihoven na úrovni kraje
- ❑ dostatečně široká nabídka zahraničních elektronických informačních zdrojů
- ❑ existence oborového vzdělávání všech stupňů!!!
- ❑ existence vícezdrojového financování formou dotačních programů, strukturálních fondů EU, projektové financování včetně podpory výzkumu, vývoje a inovací

Silné stránky

- ❑ fungující systém měření a porovnávání výkonu a činnosti knihoven včetně hodnocení ekonomické efektivity služeb
- ❑ aktivní přístup občanských sdružení, asociací, poradních orgánů a neformálních sdružení knihoven a zaměstnanců při rozvoji VKIS

Slabé stránky

- ❑ nedostatečné začlenění knihoven do systému školního i mimoškolního vzdělávání
- ❑ nízká úroveň spolupráce knihoven a škol v oblasti podpory čtenářské, informační a digitální gramotnosti
- ❑ nízká úroveň spolupráce mezi knihovnami, školami, nakladateli, knižním trhem při aktivitách na podporu čtenářství a společenské prestiže četby
- ❑ nedostatečná úroveň kooperace knihoven při zajištění VKIS a budování knihovných fondů

Slabé stránky

- ❑ málo pohotové služby, složitý a nepohodlný přístup ke zdrojům, nedostatečná nabídka mobilních aplikací, online plateb, neschopnost knihoven reagovat pružně na potřeby uživatelů
- ❑ roztržitost nabídky služeb a informačních zdrojů. Absence centrálních služeb integrujících tradiční služby i služby s digitálním obsahem
- ❑ omezená nabídka digitálních zdrojů a služeb určených pro širokou veřejnost, zejména v oblasti e-knih

Slabé stránky

- ❑ omezené prostředky na nákup aktuální literatury
- ❑ zastaralé knihovní fondy
- ❑ nízká efektivnost nákupu EIZ
- ❑ bariéry při využívání knihoven a jejich služeb pro některé znevýhodněné sociální skupiny obyvatel
- ❑ nízká úroveň marketingu VKIS a public relations knihoven

Slabé stránky

- ❑ nedostatečné prostorové zajištění činnosti řady knihoven, složité nájemní vztahy, zastaralé vybavení interiéru a informačními technologiemi,
- ❑ omezená provozní doba malých knihoven

Příležitosti

- ❑ digitalizace a zpřístupňování fondů online
- ❑ big data, data mining
- ❑ spolupráce se školami
- ❑ prodlužování lidského věku, více volného času (senioři)
- ❑ rozvoj občanské společnosti
- ❑ pokles čtenářské gramotnosti
- ❑ ...

Hrozby

- ❑ pokles zájmu o tradiční služby knihovny
- ❑ hyperinflace informací
- ❑ autorskoprávní problémy
- ❑ konkurence komerčních služeb
- ❑ ...

Hlavní teze

- „Společně tvoříme knihovny jako nabídku služeb a informačních zdrojů a otevřeného prostoru pro vzdělávání, kulturu a osobní rozvoj.“

Hlavní směry

☐ **Spolupráce**

- knihovny, občané, státní správa, jiné instituce = všichni spolu

☐ **Zdroje**

- fyzické, elektronické, pro zábavu, poučení, práci,...

☐ **Prostor**

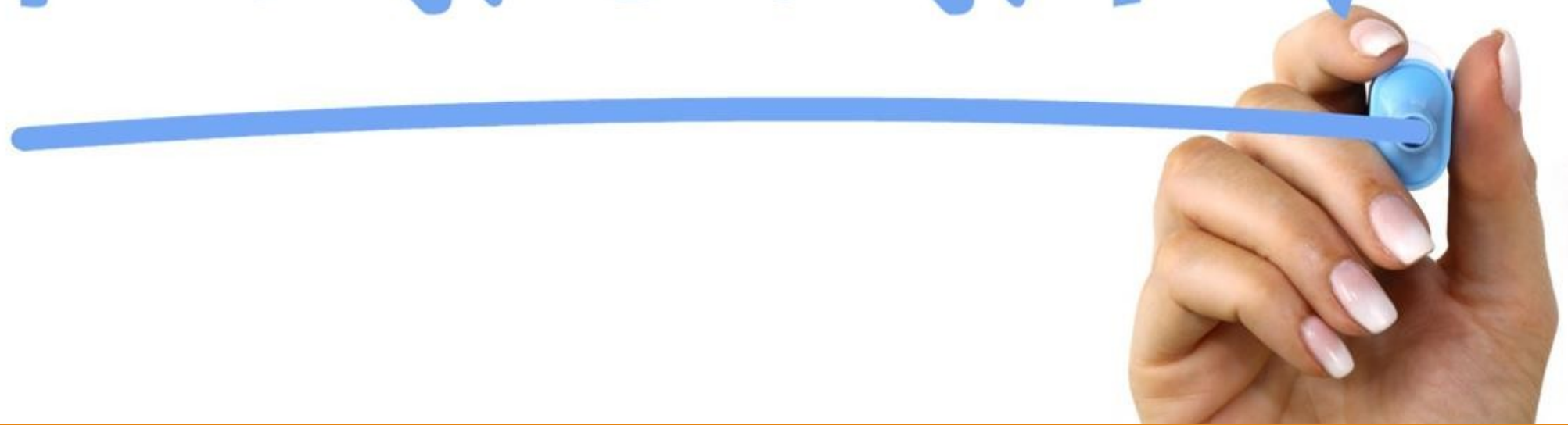
- sdílený prostor, pro všechny, komunitní knihovna, ekonomika

☐ **Rozvoj**

- osobnostní rozvoj jednotlivců i skupin

PRIORITY

1. digitalizace

- ❑ knihovny ve virtuálním prostředí
- ❑ fondy převádíme do digitální podoby
  - uchovávání dokumentů přístup budoucím generacím
- ❑ legislativa
  - licenční smlouvy
- ❑ online služby knihoven
  - budování centrálního portálu Knihovny.cz (MZK, 2015)
  - Získej.cz (nová forma MVS, NTK, 2019???)

2. Centra vzdělávání, kultury a komunity

- ❑ knihovna jako komunitní centrum
  - vzdělávací, kulturní a kreativní centra, nabízí řadu aktivit a akcí
  - knihovna jako centrum celoživotního vzdělávání pro všechny
- ❑ podpora čtenářství a informační gramotnosti
- ❑ hustá síť knihoven v regionech
  - dostupná a kvalitní knihovna je důležitou součástí obce
- ❑ otevřená knihovna
  - pro všechny bez bariér (fyzických i socioekonomických)
  - různé služby různým skupinám uživatelů

3. Péče o fondy a služby

- ❑ navyšování financí na nákup knihovních fondů a EIZ
- ❑ strategie pro kvalitní akvizici pro různé typy knihoven
  - cíl: nabízet zdroje pro všechny čtenáře
- ❑ centrální analytická bibliografie a sdílená tvorba bibliografie
- ❑ nákup fondů pro výzkum a vývoj
  - podpora využívání otevřených úložišť
  - CzechELib – Národní centrum pro elektronické informační zdroje

4. Ochrana uchovávání

- uchovávání tradičních dokumentů
  - realizace Koncepce trvalého uchovávání knihovních fondů tradičních dokumentů
  - vybudování Metodického centra konzervace novodobých fondů
  - péče o zvukové dokumenty ve Virtuální národní fonotéce
- efektivní nakládání s málo využívanou literaturou
  - nezatěžuje provoz knihoven, ale pro čtenáře dobře dostupná

5. Architektura a vybavení

□ rekonstrukce

- zlepšování prostor i technického vybavení knihoven
- zejména u malých obecních knihoven

□ nové budovy

- krajské i regionální

□ knihovna = místo, kde lidé tráví čas

- metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukce knihoven (MZK)

6. Kvalita a komunikace

□ zlepšování služeb

- hodnocení efektivity a kvality služeb
- benchmarking, ROI, výzkumy uživatelských potřeb

□ propagace knihoven

- marketingové a PR nástroje
- PR oddělení
- library advocacy

7. Vzdělávání knihovníků a lidské zdroje

- systém vzdělávání
  - spolupráce knihovnických škol a knihoven, praxe, projekty
  - celoživotní vzdělávání
  - Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků
- zlepšování odměňování zaměstnanců knihoven
- generační obměna
  - popularizace oboru, noví zaměstnanci
  - důraz na kvalifikaci a knihovnické vzdělání

8. Zapojení do vědy a výzkumu

- knihovna jako klíčový partner institucí zabývajících se V&V
  - knihovníci součástí výzkumných týmů
  - práce se zdroji
- knihovna jako výzkumná instituce
- rozvoj oboru informační studia a knihovnictví

Tři fáze přípravy koncepce

---

1. diskuze o nové vizi a prioritách rozvoje knihoven
2. spolupráce s Ministerstvem kultury ČR na přípravě dokumentu „Plán implementace Státní kulturní politiky na léta 2015-2020 (s výhledem do roku 2025)“
3. využití strategických materiálů z jiných oblastí a rezortů, které mají vazbu na činnosti knihoven

1. fáze - diskuze

- ❑ jednání v Třešti (27.-29.4.2015)
- ❑ snaha najít „realizovatelné“ cíle
- ❑ vize
  - *„Společně* tvoříme knihovny jako nabídku zdrojů** a otevřeného prostoru*** pro vzdělávání, kulturu a osobní rozvoj****.“*
  - * = spolupráce na různých úrovních
  - ** = rozvoj zdrojů (fondy, e-zdroje,...)
  - *** = prostor (fyzický i virtuální)
  - **** = rozvoj kreativity, osobnosti,...

2. fáze – spolupráce s MK ČR

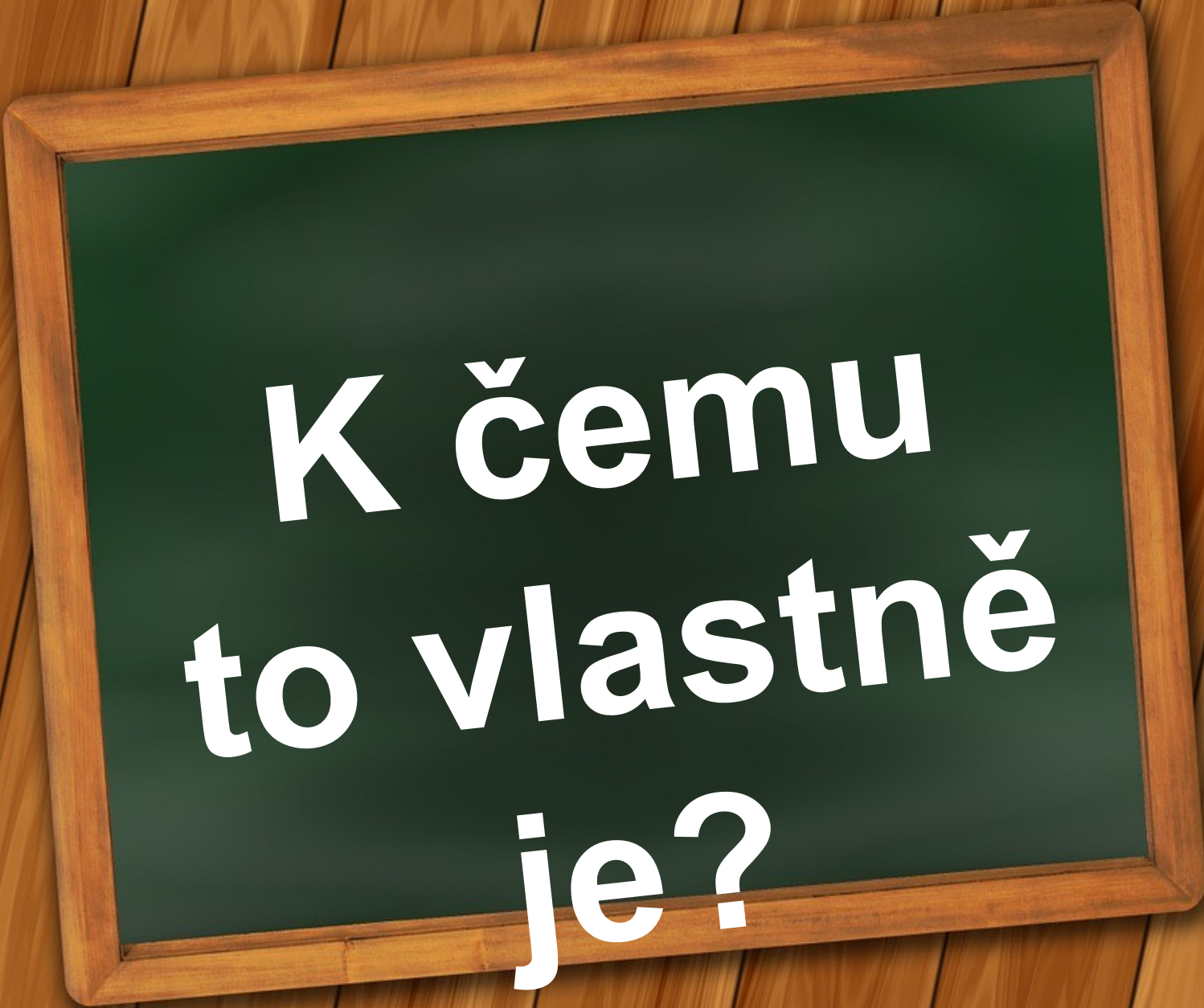

- ❑ duben 2015 – schválena Státní kulturní politika 2016 – 2020
- ❑ zahrnuta knihovnická témata = dotace
  - Centrální portál knihoven (CPK – Knihovny.cz)
  - digitalizace + licence na zpřístupnění knihovních fondů v digitální podobě + zpřístupnění, povinný výtisk e-dokumentů???
  - online služby
  - knihovna jako vzdělávací, kulturní, odborné a komunitní centrum
  - výstavba knihoven, rozvoj ICT
  - regionální funkce knihoven
  - uchovávání kulturního dědictví (texty, audio,...)
  - rozvoj pracovníků knihoven

3. fáze – nasazení do praxe

- ❑ 2. jednání v Třešti (jaro 2016)
- ❑ finální verze
- ❑ jak strategické dokumenty dostat do praxe a naplňovat je???
- ❑ neřeší se financování
- ❑ pouze dotační programy MK ČR
  - stagnace grantů = hledat jiné cesty financování

**K čemu
to vlastně
je?**

**Koncepce
rozvoje
knihoven**

Co s koncepcí dál?

- ❑ Koncepce schválena 23.11.2016 Vládou ČR
- ❑ využívat potenciál knihoven při prosazování jejich zájmů
- ❑ kreativita
- ❑ nutná spolupráce
  - mezi knihovnami
  - partneři
  - sponzoři

Další koncepce

- ❑ Koncepce celoživotního vzdělávání knihovníků (CŽV)
- ❑ Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách
- ❑ další strategické dokumenty

Otázky k zamyšlení

- Co je podle Vás knihovna?
- Jak by měla knihovna vypadat v roce 2025?
- Jaké služby by měla nabízet?

Děkuji Vám za pozornost

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

Martin Krčál
krca1@phil.muni.cz